

si zasluhovala rozpracovanie otázka hraníc medzi triedami a pod.

Práca P. Machonina patrí medzi prvé knihy v našej marxistickej literatúre, ktoré sa zaoberajú problematikou triednej štruktúry. Svojou obsažnosťou stane sa iste vyhladávanou pomôckou pre pracovníkov na ideologickom fronte a súčasne bude tiež dobrým podnetom pre širšiu výmenu názorov a pre ďalšie spracovanie tejto problematiky.

F. Píkrýl

● KNIHA O GEOPOLITIKE. — Pod názvom *Teorie životního prostoru* vyšla v českom preklade kniha G. Heydena *Kritik der deutschen Geopolitik* (Praha, 1960, Orbis, strán 241). Jej obsah sa člení na tri časti: v prvej sa skúma tzv. geografický determinizmus (geografická škola v sociológii) v konfrontácii s historickým materializmom; predmetom druhej časti, ktorá je fašizmom knihy, je geopolitika v hitlerovskom Nemecku a jej historické korene, a v tretej časti sa hovorí o súčasných geopolitických teóriách v NSR a USA.

V čom spočíva zlo geopolitiky? Geografická podmienenosť politiky každého štátu (napr. polohou) je predsa očividná. A predsa geopolitika ocitla sa pred norimberským súdom a bola tam odsúdená ako teória protivedecká a antihumánna.

Vec sa má tak, že „čistá“ geopolitika tvorí len 25 % z teoretického celku, do ktorého je začlenená. Podľa hlavného predstaviteľa geopolitiky v hitlerovskom Nemecku Karla Haushofera dá sa asi 25 % historického vývoja vysvetliť z „črt, určených pôdou, zviazaných so zemou“. Nejde mu totiž o to, aby „úlohu scény, pôdy, priestoru postavil nad úlohu hrdinu“, to znamená nad „bohóm zoslaného vodcu“ (str. 98). A práve tento kult „bohóm zoslaného vodcu“ bol príčinou, že geopolitika i s K. Haushoferom sa ocitla pred norimberským súdom. Presnejšie povedané: teória, súčasťou ktorej je geopolitika, skladá

sa z 25 % geografického determinizmu (čistá geopolitika), 25 % sociálneho darvinizmu (boj o život, životný priestor, organistické poňatie štátu), 25 % rasistickej antropológie a 25 % heglovskej filozofie ako ideológie nacionalistického imperializmu. Geopolitika je teda parciálna teória, ktorá je od svojho vzniku (prvý tento termín použil švédsky učenc a politik R. Kjellén, stúpenec pangermanizmu) nerozlučne spätá s ideológiou fašizmu a autor ju preto oprávnenne rozhodne odsudzuje.

Geopolitika sa pestuje v NSR i v súčasnej dobe. Jej úloha dnes je, pravda, pozmenená. Teraz ide o geografické odvodňovanie nutnosti európskej integrácie pod nemeckým vedením, práva na vlasť, politicko-hospodárskej expanzie do Afriky atď.

Kniha G. Heydena aspoň v malej miere zapĺňa veľkú medzeru v našej literatúre z oblasti antropogeografických a sociálno-biologických teórií. Už Lenin — ako uvádza autor — upozorňoval na to, že viac pozornosti treba venovať antropogeografickým náukám. Kniha *Teorie životního prostoru* poskytuje v tomto ohľade mnoho podnetov pre teoretické bádanie v takých vedách ako sú antropogeografia, demografia, antropológia a sociológia, a vhodne zapadá do rámca boja proti obnove nemeckého revanšizmu a imperializmu.

J. P.

● EXISTUJE OKREM VEDECKÉHO POZNANIA POZNANIE NÁBOŽENSKÉ? — Tertullian jeden z prvých „otcov cirkvi“ (okolo r. 150—222) doviedol do krajnosti protiklad medzi kresťanstvom a vedeckým poznaním, popierajúc význam vedeckého poznania. Ešte stáročia po ňom opakovali predstavitelia cirkvi v rôznych obmenách jeho princíp: *credo quia absurdum est*.

Keď sa takýto postoj k vedeckému poznaniu stával postupne nebezpečným pre samotnú cirkev, Tomáš Akvinský v 13.

storočí sa pokúsil vyriešiť rozpor medzi vierou a rozumom, medzi náboženstvom a vedou — samozrejme v prospech náboženstva.

Dnes veda dosiahla také obrovské úspechy, jej spoločenský význam natoľko vzrástol, že predošlá ignorantská pozícia cirkvi voči vede by bola pre náboženstvo osudnou. Kresťanské náboženstvo sa súčasným podmienkam prispôsobuje do takej miery, že sa dokonca snaží využiť úspechy vedy vo svoj prospech.

Z hľadiska historického, z hľadiska spoločenskej praxe reakčnosť náboženstva je zrejmá. Akú úlohu hrá náboženstvo z gnozeologického hľadiska? Môže viesť k novým poznatkom? Je nutné ešte iné poznanie ako poznanie vedecké? Je vôbec možné nejaké osobitné poznanie, napr. tzv. náboženské okrem vedeckého?

Týmito otázkami sa zaoberá E d a S l á d k o v á v podnetnej brožúrke *Poznání a náboženská víra*.¹ Rozborom vedeckých i tzv. náboženských argumentov, týkajúcich sa tejto problematiky, autorka privádza čitateľa k zápornej odpovedi. Presvedčivo dokazuje, že z gnozeologického hľadiska náboženstvo nevedie k novým poznatkom, jeho obsah nemá poznávaciu hodnotu, náboženstvo je nepravdivý odraz skutočnosti, teda nejstvie nejaké zvláštne náboženské poznanie.

Brožúra poslúži širšiemu okruhu čitateľov, ktorí sa zaujímajú o túto problematiku.

(15)

● AKO ZVÝŠIŤ KULTÚRNO-TECHNICKÚ ÚROVEŇ PRACUJÚCICH? —

Tento problém je jedným z kľúčových problémov v rámci dovršovania kultúrnej revolúcie v súčasnej etape budovania socializmu a komunizmu. V záujme jeho riešenia uskutočnila sa začiatkom roku 1961 vo Sverdlovsku konferencia, na ktorej sa okrem vedeckých pracovníkov a docen-

tov vysokých škôl zúčastnili aj pracovníci stranických organizácií, závodov, kolchozov a sovchozov — spolu 516 ľudí.*

Predmetom rokovania účastníkov konferencie boli tieto štyri hlavné problémy: technický pokrok a vzrast kultúrno-technickej úrovne robotníckej triedy SSSR; kultúrno-technický vzrast a všestranný rozvoj osobnosti; zvyšovanie kultúrno-technickej úrovne a stieranie sociálnych rozdielov v socialistickej spoločnosti; úloha voľného času vo zvyšovaní kultúrno-technickej úrovne pracujúcich. Vedeckí pracovníci predniesli mnoho referátov a diskusných príspevkov, z ktorých početné boli výsledkom konkrétnych sociologických výskumov.

Popredné miesto v rokovaní konferencie zaujal problém zmien charakteru práce v závislosti na vytváraní materiálno-technickej základne komunizmu, ktorý v úvodnom referáte nastolil prof. A. A. Zvorykin. Súdruh Zvorykin poukázal na nesprávne názory, ktoré sa v tejto súvislosti objavujú a konštatoval, že keď klasiци marxizmu hovorili o všestranne rozvinutých, pripravených ľuďoch komunistickej spoločnosti, nemali vôbec na mysli absolútne stieranie rozdielov medzi rôznymi profesiami. Na konkrétnych príkladoch ukázal, že hoci automatizácia odstraňuje úzku profesionalizáciu práce a dovoľuje spájať profesie, tým nijako neruší potrebu vysokej odbornej prípravy robotníka v tom alebo onom odvetví práce. Tento uzáver potvrdil tajomník výboru strany Nižnotagil'ského metalurgického kombinátu V. S. Vasilenko, ktorý uviedol, že v súvislosti s prechodom ich kombinátu na automatizáciu výrobných procesov stalo sa zvyšovanie odborno-technickej kvalifikácie a všeobecného vzdelania robotníkov závodu nevyhnutnou potrebou.

Zaujímavé uzávery vyplynuli aj z rokovania o ďalších troch hlavných problémoch. Okrem toho na konferencii odzneli

¹ Praha 1961, SNPL, str. 64.

* Voprosy filosofii, roč. 1961, č. 8, s. 153—156.